

„LIETUVIŠKOS EILĖDAROS KŪRIMOSI RAIDA“

Gira poetas, „susidėjęs“ su Radzikausku kritiku, pavirto literatūros istoriku — drąsių, naujų kelių ieškančiu. Šioje studijoje naujų literatūros faktų jisai neiškelia, bet tuos pačius jis imasi pažvelgti iš naujos kertės. Pirmiausia jam knieti organiškiau susieti lietuvių literatūros istorijoje tautosaka su knygine poezija. Jam rodos, kad ligi šiol tautosaka mūsų mokyklose esanti pavirtusi kažkoku priedu prie negausios knyginės literatūros. O iš tikrųjų ji esanti kaip minezangas, kaip dabartinė knyginė poezija, sukurta atskirų rašytojų, nors ir nežinomų. Ji esanti tos pačios individualinės kūrybos ankstesnis produktas.

Kaip tokią išvadą autorius priėjo? Jis atsirėmė į premisas,

1. kad vadinamoji liaudies poezija esanti ne kolektyvo kūryba, bet individo;

2. kad atskiras individas sukuriąs dainos pirmavaizdį; minia, liaudis jį pasisavinanti ir, leisdama per lūpas, sugadinanti, Dėl to atsirandą daugybė variantų.

Kas tada lieka istorikui daryti?

1. Jo uždavinys susekti tuos dainos pirmavaizdžius ir žvelgti į juos, kaip į nežinomų autorių kūrybą;

2. į dainų variantus, o be to į pasakas, patarles, padavimus, mįsles žvelgti kaip į liaudies kolektyvinę kūrybą.

Autoriaus tezė apie liaudies poezijos autorių tautosakos moksle nėra nauja. Taip maždaug kalbama naujųjų folklori-

ninkų. Tik L. Gira's teigimai, man rodos, per daug visuotiniai. Visiškai sutinkant, kad dainos pirmavaizdį sukuria vienas žmogus, negalima dar teigti, kad tas pirmavaizdis yra jau galutinai atbaigtas, tobulas kūrinys. Nėra įrodyta, kad pirmavaizdis negalėjo būti tik užuomazga, iš kurios rutuliojos dainos tekstas. Atvirkščiai, esama faktų, kur giesmė prasideda kaip tik nuo užuomazgos ir tik paskiau rutuliojasi (plg. šiaurės rytų Lietuvos giesmes!). Taigi viena daina galėjo vienaip kilti, kita antraip.

Antra, autorius nepasisako aiškiau, kas yra tas individas kūrėjas, iš žemojo ar aukštojo luomo, iš liaudies ar šviesuomenės. Iš to, kaip aštriai pasisako prieš patį liaudies kūrybos vardą, atrodo, kad L. Gira greičiau sutartų su Hans Naumannu, *Grundzüge der deutschen Volkskunde* knygelės autorium, kuris įrodinėja, jog kultūrą kurias tik aukštasis luomas, šviesuomenė. Vis dėlto ir jis visiškai neatima liudžiai kuriamosios galios. Ji kurianti tik ribose to, kas jau sukurta, pasekdama, perdirbinėdama. Lietuvių dainos ypačiai turėjo būti sukurtos pačios liaudies poetų, nes jiems nebuvo kuo pasekti. Ir jeigu liaudies poezijos vardas L. Girai atrodo atmestinas dėl to, kad naikinaš asmeniškumą, tai jis atrodytų paliktinas dėl to, kad parodo dainos idėjinį ir formalinį pritikimą liaudies psichologijai (žiūr. Tautosakos autoriaus problema. *Židinys* XIV t. 152 p.).

Pagaliau liaudies kūrybai priskirti dainų variantai ir pasakos, o atimti dainų pirmavaizdžiai kažin ar pateisinama. Jeigu L. Gira taria dainos pirmavaizdį esant sukurtą individo, tai Antti Aarne tą pat seniau yra pasakęs apie pasaką: pasaka yra atsiradusi tam tikrame laike ir tam tikroje vietoje ne kaip motyvas, bet kaip ištisas pasakojimas, pirmavaizdis. Ir pasaką tiriant ieškoma jos pirmavaizdžio, jo amžiaus, jo tėvynės, jo plėtimosi kelių į kitus kraštus. Taigi kodėl dainos pirmavaizdį skirti į individ. kūrybą, o pasakos — į tautosaką?

Taigi šitokis liaudies poezijos suskaldymas nėra racionalus.

Tai vis teoriniai ar metodologiniai klausimai. Bet daug įdomiau, kai L. Gira imasi analizuoti pačią poeziją. Pasitenkinsime konstatavę tos analizės išvadas:

1. Vadinamosios liaudies poezijos, tų nežinomų autorių kūrybos, esą du laikotarpiai: savarankiškoji lietuviškoji poezija ir poezija Vakarų Europos paveikta. Pirmoji siekianti net 15 amžiaus, o suklestėjusi 18 amžiuje. Antroji siekianti 16 a. ir gausingiausiai pasireiškusi 19 a.

2. Lietuviškos mokyklos poezija savarankiškai susikūrusi toninę metriką. Tik lenkų skiemeninės metrikos įtakoj natūralus žodžio kirtis imta sužaloti: duodamas žodžiui svetimas kirtis priešpaskutiniame eilutės skiemenyje.

3. Lietuviškoji poezija nežinanti tikslaus meniško sąskardžio (rimo). Tačiau žymi dalis turinti priesaginius sąskardžius. Jie esą primityvūs ir, aišku, ankstesni ir žemesnės vertės už meniškąjį rimą. Jeigu daina turi meniškąjį rimą, tai ženklas, kad ji yra susidariusi lenkų ar vokiečių įtakoj ir priklauso jau antrajam periodui.

4. Tie formaliniai požymiai yra vienas iš kriterijų susekti dainos senumui ir paskiau jau kitoms išvadoms padaryti.

Toliau autorius nagrinėja atskirų periodų eilėdarą. Sveikintina, kad autorius ir tautosakos tyrimą žvelgė iš naujos kertės: užuot tautosakos medžiagą skirstęs rūšimis pagal turinį, autorius mėgina susekti jos istorinę evoliuciją. Užuot kūręs dainų sistematiką, kuria dainų istoriją.

Su iniciatyva autorius pasirodė ir lietuvindamas tarptautinius terminus, kaldamas naujadarus. Vieni iš jų gerai vykę: sąskardis = rimas, sankūra = struktūra, nuosmūkis = dekadansas. Bet daugelis tokių kaip: kitatvarkiai = reformuotojai, minčiokryptis = ideologija, lyčiarūšis = žanras, pirmabandis = primityvas... yra nei šis nei tas.

E. Radzikauskas (Liudas Gira): *Lietuviškos eilėdaros kūrimosi raida*. I dalis. 16—18 amžiai. Kaunas 1934. Atspaudas iš *Darbų ir dienų*, 86 p.